

DONCSEV TOSO

Kávé

„De ha tél szele rázza a lombtalan ágat
s rád támad az esti világ,
s szobádba vihogva kísértetek, árnyak
néznek be az ablakon át, -
hessentsd tova az ifjú álom
hőfödté halottseregét,
és főzd kis, csorba masinádon,
főzd lassan, a feketéd.”

(Hriszto Szmirnenszki: *Feketekávé*; ford.: Szabó Lőrinc)

1956 januárjában tizenkét évesen Szófiában ittam először valódi kávé. Nagynénémék szomszédasszonya az ajándékba vitt olasz import szemes nyers babkávéból főzött csorba, nyeles rézibrikben törökös italt. Nagyapámmal együtt öten ültük körbe a hófehér abrosszal megterített ebédlőasztalt, Bojanka néném koros társbérőnője készítette a várva várt varázslatos nedűt. Személyenként egy-egy mokaáskanalnyi, lisztfinomságúra őrlött pörkölt kávé és pörkölt csicszeriborsót tett a fémedénybe, és piciny fejű fakanállal óvatosan újra pirította az elegyet, hogy az illóolajok belengjék a kis, közös lakás minden helyiségét. Aztán forró cukros vízzel felöntötte a keveréket, háromszor felfuttatta, persze folytonos kaválás mellett, nehogy kifusson az isteni, habos lé. Majd porcelán csészékbe szétporciózta. Metszett üvegtálcákon mézédesszirupban egészben eltett füge szemeket és fejenként egy-egy pohár vizet is szervírozott. Ezután vette kezdetét a meghitt szertartás: az illat, az aroma beszipantása félig csukott szemmel és a mennyei, forró, éjfekete lé hangos, lassú, élvezetesen szürcsölése.

Az idő tájt a szófiai cukrászdákban és éttermekben kétféle kávé szolgáltak fel: törökösöt vagy svec kávénak csúfolt, bő lére eresztett barnás lötytyöt. Olasz preszógép csupán kettő csillogott a bolgár fővárosban, a Lenin téren lévő büfében és a Ruszki sugárúton honoló Magyar Intézetben. Az előbbi nem működő díszletként hívogatta a beavatlan fővárosi lakosokat és az arra vetődő tájékozatlan vidékieket, ellenben a magyar felségterületen, a kiállítóterem főhelyén trónoló masina valóban gőzt és méregerős presszókávé lehelt ki pőfékelő gyomrából az intézet dolgozói és a bennfentes bolgár barátok számára. A minőségi kávé bol-

gárhonban a rendszerváltásig, majd a visszazavazott kommunista kormányzás idején is hiánycikk volt, ma már a törökös kávé számít annak, mert a pultos presszóslányok vagy a pincérek nem szívesen pepecselnek a politikai korrektség jegyében orientális kávénak becézett ital elkészítésével. A Bulgáriában végrehajtott reprivatizáció miatt az Intézet kénytelen volt új helyre költözni, mindeközben az olasz ipar hajdani fénylő büszkesége kézen-közön elillant, mint a csészéből szertefoszló pára.

Ritkán iszom ma már ízes török kávé. Ilyenkor felsejlik előttem őseim homályba vesző múltja és tovatűnt ifjúságom keserédes bódulata. Teletöltöm a tudóm az idő illatával és a jövődön merengek.

Határvonal

*„Leszáll az este, hold is világol,
széjjel az égen csillagok égnek,
zúg az erdő a szél rohamától,
búg a Balkánból hajduska ének!*

(Hriszto Botev: *Hadzsi Dimiter*; ford.: Nagy László)

Az ezredfordulón találkoztam először Lankó József tisztelendő atyával, Tiszivel, ahogy a hívei hívták az idő tájt és tudomásom szerint még manapság is. Saját szemmemmel akartam látni azt, hogy miként műveli a csodát, a cigány pasztorálást ez az újkori apostol Alsószentmártonban, a hajdani horvát településen, amely már a múlt század 70-es éveiben teljesen elcigányosodott. A korán megöszült, szakállas plébános volt az egyetlen nem roma a községben. Meggyőződtem arról, hogy eredményes és egyben újító módszere máshol nem alkalmazható, mert ahhoz Lankó Józsefnek kellett volna lenni, ugyanolyan tisztelendő meg nem volt fellelhető sem a Pécsi Egyházmegyében, sem másutt kicsiny hazánkban, sőt hasonlót is aligha találhattunk volna.

Tőle tanulhattuk a tényleges és tevőleges krisztusi szeretetet és irgalmasságot, a mindig jelenlévő támogatást, a segítséget és a töretlen találékonyságot a nehézségek leküzdésére. Hosszú, tanulságos beszélgetést folytattunk a piciny plébánián nemcsak a szegénységről, az elesettek gyámolításáról, az előítéletességről, de a világ számos kihívásáról a nyugat és a Balkán határvonalán élve-létezve. A

tisztelendő atya képletesen és érzékletesen úgy fogalmazott, hogy ott kezdődik a nyugati világ, ahol már a férfiak is mosogatnak. Más szavakkal szólva addig tart a Balkán, ahol a hagyományok, a tradicionális családi szerepek még elevenek, ahol még nem borult fel az évezredek szokásrend. A Drávától, vagy még inkább a Szávától délre kezdődik a Balkán, és magyarul ez nem hegységet és nem metaforaként őserőt, oltalmat, menedéket, hősi múltat jelent, hanem finoman szólva is rendezetlen állapotokat, zűrzavart, a tételes jog hiányát vagy semmibe vételét. De saját törvényeik és az ősi szokások alkalmazását, amiben méltóság, nemesség, igazság rejtezik, amit a Balkánt benépesítő emberek sejtenek, sőt érzékelnek is.

A Balkán szó az ott élők számára erőforrást és büszkeséget, sorsot, tragédiák sorát sugározza, de mostanság már nekik is lemaradást és elmaradottságot jelez, ugyanakkor szenvedélyről és józanságról, évszázados tapasztalatokról, az emberi lét természetes értékeiről és élvezetéről, a mában folyton ható múlttól és a megújulás kimeríthetetlen tartalékairól szól.

És végül ne felejtjük, hogy az ókor hajnalán a Balkán-félsziget volt Európa szíve. Itt élt Orfeusz, a trák dalnok, aki mindmáig a művészet és a szerelem halált lebíró hatalmát jelképezi.

A gyűlölet hasznáról

A feléd áradó gyűlölet mindig önvizsgálatra késztesen, és szerénységre intsen! Alaposan és elfogulatlanul vizsgálj meg, hogy mi válhatja ki ezt az érzést, és mi táplálja. Milyen tulajdonságaid, milyen cselekedeteid okozhatják embertársaid erős ellenszenvét? Ha arra a következtetésre jutsz, hogy nem tettél a gyűlölők ellen, ha nem sértetted meg érdekeiket, akkor tudhatod, hogy nem nemes harag szítja érzelmeiket, hanem erényeid vagy kimagasló teljesítményed miatt utálnak környezetet tehetségtelen, gyarló tagjai. Megnyugodhatsz, hogy talán személy szerint nem is te vagy a maró rosszindulat céltáblája, hanem mindazon magasztos eszmék és kiváló tulajdonságok, nagyszerű teljesítmények, amelyek benned is testet öltöttek. Ezek szülik az irigységet, a gyűlölet egyik jellegzetes és gyakori alfaját, amely a beteg lelkűek vélt vigaszául és szívbeli sebeik sanyarú flastromául szolgál.

Ábrándozás

„Az öregségben az a szörnyű, hogy ebben a korban már nem lehet ábrándozni” – állapítja meg keserűn Ilija Volen, a jeles bolgár prózaíró és aforizmaszerző.

Milyen igaz a megállapítás, hiszen ábrándozni vénséges vénként is lehetne, ám cseppet sem érdemes! Tudjuk, szemernyi esélyünk sincs arra, hogy a legszerényebb álmainkból is megvalósuljon bármi.

Ui.: Dr. Nikolaeva Maria szerint téves ez a nézet. Élete minden sikerét, beleértve a nyugdíjaztatása utániakat is, annak köszönhetné, hogy mert álmodozni. Vagyis ő maga és az életútja a borúlátás élő, eleven cáfolata, a Mazsaroff-ösztöndíj megalapítása és működése a legékeesebb bizonyítéka állításának. Így igaz. Revideáalom nézeteimet.

Unalom

– Na, végre valahára! Hála Istennek! – sóhajt föl lélekben a ravatalon fekvő idős megboldogult. – Ezentúl soha többé nem kell temetésekre járnom. Úgy untam már az utóbbi időben, hogy álságos, ájtatoskodó, bánatos fizimiskákat bámuljak, és őszintén szomorú képet vágjak magam is, ha csak nem az elmaradt halotti tor miatt.

Banzáj

Még alsó tagozatos voltam, amikor egy tikkasztó, nyári délután nagybácsikám hűvös verandáján kiolvastam Alekszandr Kuprin kisregényét, a *Rybnyikov kapitányt*. A cselekmény az 1905-ös orosz–japán háború idején játszódik, amikor az orosz vezérkarban tevékenykedő, keleties vonásokkal megáldott századosról kiderül, hogy valójában japán kém. A nyilvános házban leplezi le magát, mert álmában többször banzájt kiált. Az idő tájt engem koromnál fogva nem az erotika fűlledt világa foglalkoztatott, meg már különben is túl voltam Kuprin közismert regényén, a *Jáma, a vöröslámpás negyeden*, hanem a tökéletes idegen nyelvtudás ismérvei érdekeltek. Gyermekeként rájöttem arra, hogy az anyanyelvi szintű tudás ellenére is kiderülhet az egyén valódi nemzeti hovatartozása, ha szexuális bódulat hatása alá kerül. Banzáj! – éljenzem Kuprin művészetét. Tízezer évig éljen a klasszikus orosz irodalom!